วารสาร
นาคบุตรปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
NARKBHUTPARITAT JOURNAL
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2565 Vol. 14 No. 3 September – December 2022

Received: August 24, 2022
Revised: September 20, 2022
Accepted: December 20, 2022

การศึกษาผู้รับสารต่อการถอดรหัสความหมาย กลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย

The Receivers Study on Decoding the Meaning of the Maniq Ethnic Group in Thai Society

ชนิดา รอดหยู่[*]
อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
[*]**ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)** E-mail: chanidaoil9@gmail.com

Chanida Rodyoo[*]
Asawin Nedpogaeo
Faculty of Communication Arts and Management Innovation,
National Institute of Development Administration (NIDA)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง การศึกษาผู้รับสารต่อการถอดรหัสความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการถอดรหัสของผู้รับสารต่อความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เสียสิทธิ และกลุ่มผู้ให้สิทธิ โดยผู้วิจัยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงและแนะนำบอกต่อ ซึ่งผลการศึกษาในส่วนของกลุ่มผู้เสียสิทธิพบว่า 1) ภูมิหลังและบริบททางสังคมไม่เอื้อต่อการรับรู้และอ่านความหมายตัวบท 2) การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะ 2 ขั้น โดยมีสื่อบุคคลเป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร 3) มีการรับรู้ตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มของตนที่เผยแพร่ในสังคมอย่างผิวเผิน ไม่ลึกซึ้ง 4) การตีความตัวบทเป็นผลผลิตทางวาทกรรมรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการปลูกฝังเชิงอุดมการณ์จากนักกิจกรรม และ 5) การรับสารมาจากกระบวนการสื่อสารจากบนลงล่าง และเป็นการสื่อสารทางเดียว ขาดโอกาสในการสื่อสารป้อนกลับ ขณะที่ผลการศึกษาในกลุ่มผู้ให้สิทธิพบว่า 1) กลุ่มผู้ให้สิทธิไม่ให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารของมานิที่เผยแพร่ในสังคม เท่ากับประสบการณ์ตรงของตนเอง 2) กลุ่มผู้ให้สิทธิมีทัศนคติว่าตัวบทเกี่ยวกับมานิในอดีตทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ และส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิของมานิ ขณะที่ตัวบทที่เผยแพร่ในสังคมในปัจจุบันมีความถูกต้องและทำให้สถานการณ์ด้านสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ดีขึ้น 3) การถอดรหัสสารเป็นผลมาจากการประกอบสร้างความหมายความจริงจากการสื่อสารและประสบการณ์ของตนเองกับกลุ่มชาติพันธุ์ และ 4) กลุ่มผู้ให้สิทธิได้ประกอบสร้างและพยายามช่วงชิงการนิยามความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิ การศึกษานี้จะได้ทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริโภควาทกรรมของผู้รับสารที่มีผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านสิทธิและการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นดังกล่าวด้วย

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์มานิ; สิทธิพลเมือง; ผู้รับสาร; การถอดรหัส; วาทกรรม

Abstract

This research is a qualitative research. It aimed to study the decoding to the meaning of the Maniq ethnic group in Thai society. The data was collected from observations and focus group discussions. There were two groups: the rights-deprived person and rights providers. The researcher uses a specific random sampling method and recommends. The results of the group who lost their rights found that 1) background and social context are not conducive to recognizing and reading the meaning of the text, 2) the conveying of information within the ethnic group has two steps. There is personal media as the main communication channel. 3) there is a superficial perception of the text about their group that is published in society. 4) interpreting the text is a discourse product that has been ideologically cultivated by activists., and 5) reception comes from a top-down communication process and a one-way communication lack of opportunity to communicate feedback. The results of the study in the rights providers found that 1) the rights providers have not emphasized Maniq information has published in society as own their direct experiences. 2) they believe that the primitive Maniq texts made the ethnic bias and effect Mani's access to rights while the texts published in society today are accurate and improve the situation of ethnic rights. 3) the decoding of messages is the result of meaning construction. Truth from communication and own experiences with ethnic groups and, 4) the rights group has assembled and trying to seize the definition of the Mani ethnic groups. This study will provide both the knowledge about audience consumption of the receivers that affects the access to rights of the

Maniq ethnic group and it is also a guideline for human rights policy formulation and communication with ethnic groups and stakeholders on such issues.

Keywords: Maniq ethnic group; citizenship rights; receivers; decoding; discourse

บทนำ

ในภาคใต้ของประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้จักกันในนาม “มานิ” หรือ“ซาไก” หรือ “เงาะป่า” อาศัยอยู่ตามแถบชนบทในพื้นที่จังหวัดตรัง พัทลุง สตูล ตลอดถึงยะลา และนราธิวาส ซึ่งอยู่ร่วมกันในลักษณะชนเผ่า เดิมทีจะมีที่พักอยู่ในป่า มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มคือ ผิวดำ ผมหยิก ถูกเรียกจากคนทั่วไปหลายชื่อเช่น ซาแก ซาไก คนป่า เงาะป่า ชาวป่า สวนชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์พอใจที่จะให้เรียก คือคำว่า “มันนิ” หรือ “มานิ” มีความหมายว่า “คน” โดย Duangchan (1998 as cited in Taychasay, 2020) ได้อธิบายว่า “ชนกลุ่มนี้จะเรียกคนทั่วไปว่า “ฮามิ” หมายถึงคนเมือง ชาวมานิมีเพียงภาษาพูด แต่ไม่มีภาษาเขียน จัดอยู่ในตระกูลออสโตรนีเซียน มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณในป่า ส่วนชื่อเรียกทางชาติพันธุ์มานิคือ เนกริโต (Negrito) เป็นสายพันธุ์ย่อยจากนิกรอยด์ (Nigriods) อย่างไรก็ตาม Endicott. (2013 as cited in Khunweechuay, Roongtawanreongsri, & Hatta, 2022) อ้างว่าไม่มีหลักฐานที่จะยืนยันเกี่ยวกับต้นกำเนิดของชาวมานิได้อย่างแน่ชัด กลุ่มชาติพันธุ์มานิมีวิถีชีวิตแบบเร่ร่อน หาของป่า ล่าสัตว์ เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยแยกออกจากชนกลุ่มใหญ่ในแถบป่าฝนของประเทศฟิลิปปินส์ คาบสมุทรมลายู และหมู่เกาะอันดามัน

การรับรู้ของคนไทยส่วนใหญ่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิในชื่อ “เงาะป่า” มีมามากว่า 200 ปี จากวรรณคดีเรื่อง “สังข์ทอง” พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “เงาะป่า” จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในจังหวัดพัทลุง และ “คนัง” มหาดเล็กชาวมานิที่ทรงชุบเลี้ยงตั้งแต่เด็ก บทละครเรื่องเงาะป่ารู้จักกันแพร่หลายมากขึ้นหลังจากกระทรวงศึกษาธิการ ใช้เรื่อง “คนังเงาะน้อย” เป็นบทอ่านในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521-2537 นอกจากนี้บทละครเรื่องเงาะป่ายังได้รับความสนใจและนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ และหนังสือการ์ตูนอยู่บ้าง ในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2527 ซึ่งสะท้อนถึงกระแสความนิยมในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามภาพเงาะป่า จากบทละคร ภาพยนตร์ และหนังสือการ์ตูน ก็มาจากเรื่องแต่งที่ได้รับการเพิ่มรสชาติเพื่อความสนุกสนาน โดยเฉพาะแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความเข้าใจเกี่ยวกับเงาะป่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์มานิสำหรับคนทั่วไปจึงเป็นภาพคนป่า นุ่งผ้าแดง ทัดดอกไม้แดง ห้อยโหนเถาวัลย์ในป่า(Somboonboorana, 2017; Premsrirat, & Pothisarn, 2015) มีความแปลกแยกแตกต่างไปจากกลุ่มคนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สังคมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสมัยใหม่แบบตะวันตก ดังนั้นการจะแสดงให้เห็นว่าชนชาติไทยมีอารยธรรม (หรือศิวิไลซ์) ก็ต้องสร้าง “ความเป็นอื่น” (Winichakul, 2017) เพื่อให้เห็นภาพที่ตรงกันข้าม คือล้าหลังหรือไร้อารยธรรมขึ้นมาเปรียบเทียบ นายคนังและชนกลุ่มเงาะป่าจึงเป็นตัวแทนของ “ความเป็นอื่น” รูปแบบหนึ่งของสังคมไทยสมัยใหม่นั่นเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสื่อสารและกำหนดความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในอดีตนั้นเป็นภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ในพื้นที่ป่าชายขอบที่ถูกทำให้เป็นเรื่องโรแมนติก (romanticized) ขณะเดียวกันก็ขีดเส้นแบ่งความเป็น “เรา” และ เป็น “อื่น” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการสื่อสารวาทกรรม “ความเป็นอื่น” อย่างแพร่หลายในสังคมนี้ก็ได้สถาปนาขึ้นเป็นอุดมการณ์หลัก (dominant ideology) หรือกรอบวิธีคิดต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามหลังจากปีพ.ศ. 2550 ที่สหประชาชาติได้มีมติรับรองปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง และการรับรองสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองแก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของรัฐไทย รวมถึงการขับเคลื่อนของภาคประชาชน หรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) ก็ทำให้การสื่อสารความหมายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการได้รับพื้นที่สาธารณะทางสื่อมวลชนในการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับ

กลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีความพยายามจะต่อสู้ต่อรองทางความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิ โดยการผลิตและเผยแพร่วาทกรรมต่อต้านอุดมการณ์หลักของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิความเท่าเทียม และการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในประวัติศาสตร์ตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิถูกผูกขาดความหมายจากกลุ่มชนชั้นปกครอง และถูกสื่อสารจนเป็นอุดมการณ์หลักในสังคม ในขณะที่หลังจากปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นมา กลุ่มวัฒนธรรมย่อย ภายใต้การขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมพยายามต่อสู้ต่อรองทางความหมายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างการยอมรับจากสังคมในฐานะพลเมืองของรัฐไทย และสามารถเข้าถึงสิทธิพลเมืองได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์มานิส่วนใหญ่ได้รับการรับรองสถานะในฐานะพลเมืองไทย และสามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการพื้นฐานของรัฐได้แล้ว ขณะที่การขับเคลื่อนด้านสิทธิในปัจจุบันมีเป้าหมายเพื่อการมีสิทธิในที่ดินทำกินและอยู่อาศัยอย่างถูกต้อง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ยังอาศัยอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัดที่ยังขัดต่อข้อกฎหมาย การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจึงต้องการสื่อสารและสร้างการรับรู้กับสังคม เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเข้าถึงสิทธิทุกด้านเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่

การต่อสู้ต่อรองเพื่อช่วงชิงอำนาจนำในการนิยามความหมายระหว่างกลุ่มอุดมการณ์หลักและกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นภายในสนามวาทกรรมตลอดมา ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดวาทกรรมแนววิพากษ์การช่วงชิงอำนาจในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มสถาบันดังกล่าวเป็นการผลิตและเผยแพร่วาทกรรม ทั้งนี้การต่อสู้ต่อรองทางความหมายย่อมต้องการสื่อสารแก่สาธารณะ เพื่อสร้างการยอมรับทั้งต่อความหมายและอำนาจของฝ่ายตน การศึกษาการถอดรหัสของกลุ่มผู้รับสารต่อนิยามความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานินี้จึงจะทำให้เห็นการต่อสู้ทางวาทกรรมของฝ่ายอุดมการณ์หลักและวัฒนธรรมย่อย ที่มีผลลัพธ์เป็นจุดยืนในการถอดรหัสของผู้รับสารซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมในมิติของการบริโภคความหมาย ทั้งนี้การศึกษาการถอดรหัสหรือตีความตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เห็นทิศทางในการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมานิและกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการถอดรหัสของผู้รับสารต่อความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย

ระเบียบวิธีการวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้คือกลุ่มผู้รับสารที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งประชากรในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เสียสิทธิ คือ กลุ่มคนชาติพันธุ์มานิ และกลุ่มผู้ให้สิทธิ คือ เจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในการให้บริการด้านสิทธิสวัสดิการของรัฐแก่กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และแบบแนะนำบอกต่อ (snowball) ซึ่งได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากทั้งสองกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 6-10 คน

การสร้างเครื่องมือ

งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือการวิจัย 2 ประเภทได้แก่ 1) การสังเกต (observation) โดยผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่วิจัย และบันทึกข้อมูลลงในแบบสังเกต และ 2) การสนทนา (focus group discussion) โดยการออกแบบข้อคำถามและเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึงคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์พิจารณาก่อนนำมาใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตและดำเนินการอภิปราย มีผู้ช่วยวิจัย 2 คน เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างอภิปรายจากประเด็นคำถามอย่างอิสระ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการตีความเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิ

จากสื่อเอกสารของรัฐและสื่อมวลชน และการตีความเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อรองอุดมการณ์รัฐของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนี้มุ่งแสวงหาข้อมูลเชิงการรับรู้ความหมาย ทัศนคติ ความคิดเห็นของกลุ่มผู้รับสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์การวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาปฏิบัติการวาทกรรมในส่วนของการบริโภควาทกรรม (consumption) และปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (socio culture practice) โดยการพิจารณาถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย นโยบายรัฐ วัฒนธรรม และการสื่อสารที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการบริโภควาทกรรม ซึ่งจะได้ศึกษาการอ่านและตีความหมายตัวบทของกลุ่มผู้รับสารจากฝ่ายผู้ผลิตสองกลุ่ม คืออุดมการณ์การหลัก และวัฒนธรรมย่อย ตลอดจนพิจารณาถึงจุดยืนการถอดรหัสของผู้รับสาร ตามทัศนะของสจ๊วต ฮอล์ล 3 รูปแบบ คือ 1) การถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบเดียวกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส (preferred reading) 2) การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต้องการต่อรองความหมายเสียใหม่ ที่แตกต่างไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่มีได้คัดค้านโดยตรง (negotiated reading) และ 3) การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายที่ผู้ส่งสารใส่รหัสมา (oppositional reading) เพื่อค้นหาจุดยืนการถอดรหัสของผู้รับสารแต่ละรูปแบบ ว่ามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มหรือสถาบันทางสังคม และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้รับสารหรือไม่ อย่างไร และจุดยืนดังกล่าวส่งผลต่อการขับเคลื่อนสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างไร

สรุปผลการวิจัย

1. การบริโภคความหมายของกลุ่มผู้เสียสิทธิ

ผลการศึกษาในส่วนของการถอดรหัสของผู้รับสารต่อความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย ส่วนแรกเป็นการศึกษาผู้รับสารที่เป็นคนในหรือกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ซึ่งผู้วิจัยได้นิยามว่าเป็นกลุ่มผู้เสียสิทธิ จากการสังเกต และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการสื่อสารและอ่านความหมายตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1.1 ภูมิหลังและบริบททางสังคมของกลุ่มผู้เสียสิทธิไม่เอื้อต่อการรับรู้และอ่านความหมายตัวบท ในอดีตชาวมานิเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในป่า มีวัฒนธรรมและใช้ภาษาที่เฉพาะกลุ่ม แม้ปัจจุบันจะได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาอยู่ร่วมกับชุมชน และเข้าถึงสิทธิสวัสดิการพื้นฐานได้มากขึ้น แต่ประชากรส่วนใหญ่ก็ยังไม่รู้หนังสือ และไม่เข้าใจภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะภาษาที่เป็นทางการ อีกทั้งพื้นที่ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันแม้ว่าจะออกมาจากป่าลึก และใกล้ชุมชนมากขึ้น แต่ยังถือว่าเป็นพื้นที่ห่างไกล สิ่งอำนวยความสะดวกยังเข้าไม่ถึงมากนัก การเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จึงมีอุปสรรคทั้งเรื่องความห่างไกลของพื้นที่ ลักษณะนิสัยที่รักความสันโดษ ไม่ชอบเข้าสังคมหรือยุ่งเกี่ยวกับคนแปลกหน้า รวมถึงทักษะในการอ่านออกเขียนได้ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มของตนได้น้อย

1.2 การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะ 2 ขั้น โดยมีสื่อบุคคล คือนักกิจกรรม และแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร โดยบทบาทของแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะนายทวารข่าวสารหรือผู้ที่นำสารไปถ่ายทอดต่อ ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารขั้นที่ 1 และผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารขั้นที่ 2 นั้น ทำให้เห็นว่าข้อมูลข่าวสารหรือตัวบทเกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกถอดรหัสก่อนจะมาถึงกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ทั้งหมดแล้วหนึ่งครั้ง ซึ่งการถอดรหัสโดยแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์นั้นนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากนักกิจกรรมหรือผู้ส่งสารแล้ว ยังมีปัจจัยด้านภูมิหลังและบริบททางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในด้านการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากคนส่วนใหญ่ในกลุ่มต้องคอยรับสารจากตัวกลางถึง 2 ขั้น ซึ่งอาจจะทำให้ความหมายของตัวบทมีความคลาดเคลื่อน และถูกประกอบสร้างขึ้นใหม่ภายใต้อำนาจและอุดมการณ์ของผู้เข้ารหัสนั่นเอง ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Burarak & Bernel (2017) เรื่องการสื่อสารเพื่อเพิ่มพลังคนไร้สัญชาติเพื่อการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย

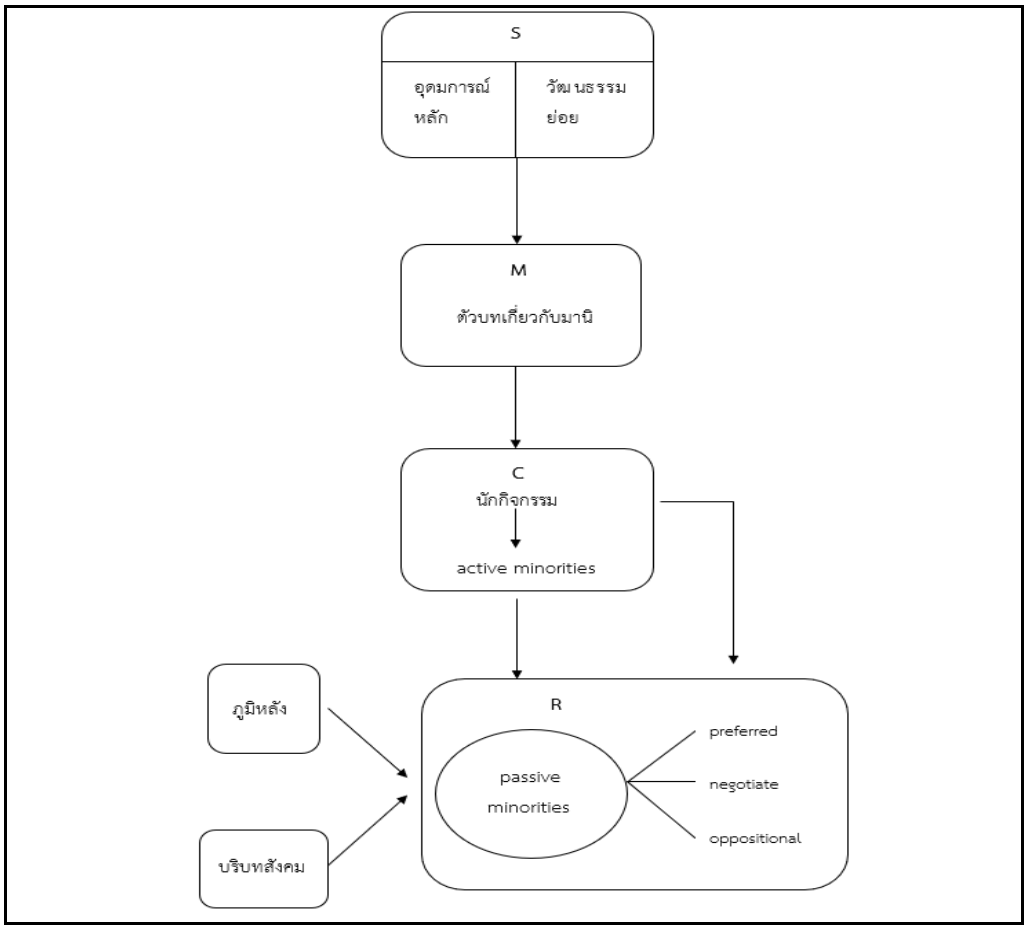
ที่พบว่าการสื่อสารภายในกลุ่มคนไร้สัญชาติมีลักษณะไหลหลายขั้น (many-step flow) ซึ่งแต่ละขั้นมีตัวกลางหรือนายทวารก่อนทุกครั้ง รวมถึงมีความถี่ในการสื่อสารน้อย ส่งผลให้ผู้รับสารรู้สึกกลัวและไม่กล้าในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาสำคัญในการเข้าถึงสิทธินั้นเกิดจากคนไร้สัญชาติยังขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายที่ถูกต้อง รวมถึงยังไม่รู้จักและวิเคราะห์สถานะบุคคลของตนเองตามกฎหมายได้ดีพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มาจากเพื่อนบ้านหรือกลุ่มญาติ ที่อาจมีความคลาดเคลื่อนและไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง หรือมาจากหน่วยงานภาครัฐก็มีปริมาณน้อยและเข้าไม่ถึง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของการเสียสิทธิและไม่เข้าถึงสิทธิของคนไร้สัญชาติอีกส่วนหนึ่ง

1.3 กลุ่มชาติพันธุ์มีการรับรู้ตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มของตนอย่างผิวเผิน ไม่ลึกซึ้ง และไม่ให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตนเองนัก ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของชาวมานิต่อเนื้อหาสารหรือตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผยแพร่ในสังคม พบว่า กลุ่มผู้เสียสิทธิมีประสบการณ์ต่อตัวบทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตนในอย่างผิวเผิน ไม่ลึกซึ้ง เนื่องจากอุปสรรคของภาษา ความรู้ และบริบททางสังคม ขณะที่ความคิดเห็นต่อตัวบทเกิดจากการประเมินโดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัว จากการใช้บริการด้านสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่มในชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงกรอบอันจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งกลุ่มผู้รับสารชาวมานิเองก็ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มของตนที่เผยแพร่อยู่ในสังคมมากนัก

1.4 การตีความตัวบทของกลุ่มผู้เสียสิทธิเป็นผลผลิตทางวาทกรรมรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการปลูกฝังเชิงอุดมการณ์จากนักกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์มานิมีจุดยืนการถอดรหัสตัวบทที่เกี่ยวข้องกับตนเองแบบปฏิเสธและต่อรองตัวบทจากวาทกรรมกระแสหลัก แต่ยอมรับและมีจุดยืนเดียวกับผู้ส่งสาร (นักกิจกรรม) ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ทั้งนี้เป็นผลมาจากอิทธิพลด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร การแสดงจุดยืนในการถอดรหัสของกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะผู้เสียสิทธิ ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในกลุ่มวัฒนธรรมย่อย โดยแม้ในการต่อสู้ต่อรองทางอำนาจนักกิจกรรมและผู้เสียสิทธิจะเป็นฝ่ายเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่านักกิจกรรมมีอำนาจในการประกอบสร้างความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เองอย่างมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การอ่านความหมายตัวบทของกลุ่มผู้เสียสิทธิเป็นการอ่านภายใต้กรอบอุดมการณ์ต่อต้านที่พยายามจะต่อรองอำนาจกับอุดมการณ์หลักนั้น ภายในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเองก็มีการครอบงำทางความคิดระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในขบวนการ กลุ่มผู้เสียสิทธิแม้จะเป็นผู้แสดงหลัก แต่ก็มีภูมิหลังและบริบททางสังคมที่จำกัดการรับรู้ และการสื่อสาร ทำให้การถอดรหัสเป็นกระบวนการหนึ่งของการต่อสู้ในสนามวาทกรรมด้วย

1.5 การรับสารของกลุ่มผู้เสียสิทธิมาจากกระบวนการสื่อสารจากบนลงล่าง และเป็นการสื่อสารทางเดียว ขาดโอกาสในการสื่อสารป้อนกลับ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้รับสารมีโอกาสสื่อสารป้อนกลับน้อยมาก มีเพียงการเข้าร่วมในกิจกรรมการเคลื่อนไหวด้านสิทธิของภาคประชาชนเท่านั้นที่แสดงถึงผลของการสื่อสารจากฝั่งวัฒนธรรมย่อย ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นเครื่องสะท้อนและยืนยันความไม่เท่าเทียมและการขาดโอกาสในการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีผลจากปัจจัยด้านภูมิหลังและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนอำนาจในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการสื่อสารและต่อรองอำนาจเพื่อเข้าถึงสิทธิพลเมือง

จากสรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำเสนอแผนภาพในส่วนของการถอดรหัสของผู้รับสารที่เป็นกลุ่มผู้เสียสิทธิ ดังนี้

ภาพที่ 1 การสื่อสารและการถอดรหัสของผู้รับสารกลุ่มผู้เสียสิทธิ
ที่มา: Rodyoo (2022)

2. การบริโภคความหมายของกลุ่มผู้ให้สิทธิ

ผลการศึกษาในส่วนของการถอดรหัสของผู้รับสารต่อความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิในสังคมไทย ส่วนที่สองนี้เป็นการศึกษาผู้รับสารกลุ่มผู้ให้สิทธิ คือเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการด้านสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ จากการสังเกตและสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการสื่อสารและอ่านความหมายตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้สิทธิไม่ให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผยแพร่ในสังคม เท่ากับประสบการณ์ตรงของตนเอง เนื่องจากกลุ่มผู้ให้สิทธิเป็นคนในพื้นที่ และทำงานให้บริการด้านสิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์มานาน ทำให้มีความคุ้นเคยกับชาวมานิ มากกว่าผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ผู้ให้สิทธิหลายคนให้ความช่วยเหลือและดูแลมานิในฐานะเพื่อน มากกว่าเจ้าหน้าที่กับประชาชน อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ให้สิทธิในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐ ก็มีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของต้นสังกัดอย่างเคร่งครัด การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ให้สิทธิจึงมีที่มาทั้งจากประสบการณ์ตรง คำสั่งของหน่วยงาน และสื่อบุคคล คือนักกิจกรรม โดยผู้ให้สิทธิให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของตนเองและบทบาทหน้าที่มากกว่าข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ในสังคม เนื่องจากเชื่อว่ากลุ่มของตนรู้จักและคุ้นเคยกับชาวมานิเป็นอย่างดี ข้อมูลข่าวสารหรือตัวบทที่ถูกผลิตจากสื่อมวลชนหรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อยจึงไม่มีความสำคัญต่อกลุ่มผู้ให้สิทธิมากนัก ผลการศึกษานี้สะท้อนถึงอิทธิพลของตัวบทที่จำกัดต่อคนวงใน กลุ่มที่มีบทบาทเกี่ยวข้องด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์โดยตรง ดังนั้นไม่ว่ากลุ่มวัฒนธรรมย่อยจะพยายามสื่อสารเพื่อต่อสู้ต่อรองกับกลุ่มอุดมการณ์หลักอย่างไร กลุ่มผู้ให้สิทธิก็ไม่สามารถขัดคำสั่งในการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของรัฐได้ อีกทั้ง

ความเชื่อมั่นในข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของตนเองก็มีผลต่อการให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าตัวบทที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อต่อรองอำนาจด้วย

2.2 กลุ่มผู้ให้สิทธิมีทัศนคติว่าตัวบทเกี่ยวกับมานิในอดีตทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ และส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิของมานิ ขณะที่ตัวบทที่เผยแพร่ในสังคมในปัจจุบันมีความถูกต้องและทำให้สถานการณ์ด้านสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ดีขึ้น แม้ว่ากลุ่มผู้ให้สิทธิจะไม่ให้ความสำคัญกับตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิที่เผยแพร่ในสังคมมากนัก แต่ก็มีทัศนคติที่ดีต่อตัวบทที่เผยแพร่ในปัจจุบัน เนื่องจากเชื่อว่าตัวบทที่ถูกผลิต และผลิตซ้ำในอดีตก่อให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นผลให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมและการเข้าถึงสิทธิของชาวมานิมาโดยตลอด จากความคุ้นเคยกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิมานานทำให้กลุ่มผู้ให้สิทธิค่อนข้างมีทัศนคติในแง่ลบต่อตัวบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผยแพร่มาในอดีต โดยเฉพาะการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความน่ากลัว ป่าเถื่อนและตลกขบขันจากทั้งวรรณคดี หนังสือเรียน รวมถึงภาพยนตร์ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าตัวบทจากอุดมการณ์หลักนั้นก็ไม่ได้มีอิทธิพลกับกลุ่มคนที่มีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับกลุ่มชาติพันธุ์อยู่แล้ว ดังนั้นในการทำหน้าที่ของกลุ่มผู้ให้สิทธิตัวบททั้งจากฝั่งอุดมการณ์หลักและวัฒนธรรมย่อยที่มีการต่อสู้ต่อรองกันในสนามวาทกรรมตลอดเวลาก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ หรือการให้ความช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะเพื่อนได้

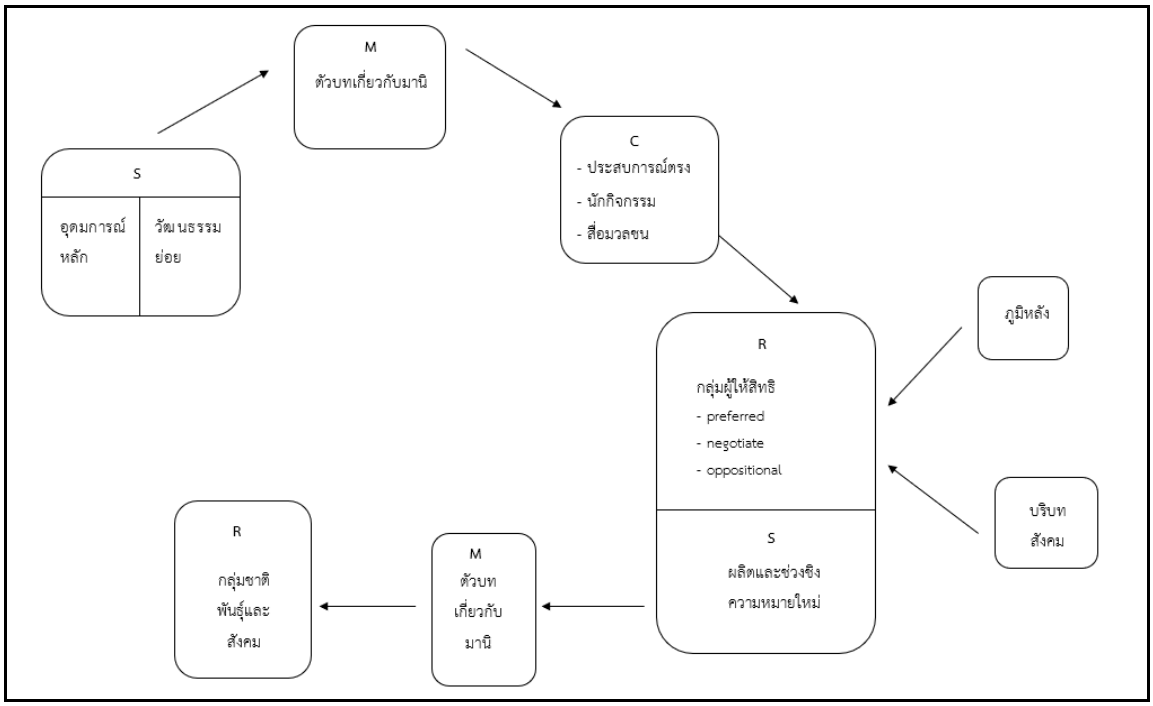
2.3 การถอดรหัสสารของกลุ่มผู้ให้สิทธิเป็นผลมาจากการประกอบสร้างความหมาย ความจริงจากการสื่อสารและประสบการณ์ของตนเองกับกลุ่มชาติพันธุ์ จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ให้สิทธิเป็นผู้รับสารที่มีจุดยืนการถอดรหัสสารแบบ oppositional reading หรือปฏิเสธตัวบทจากอุดมการณ์หลักอย่างชัดเจน โดยเฉพาะตัวบทที่สร้างการรับรู้ถึงความน่ากลัวและตลกขบขันของกลุ่มชาติพันธุ์ ขณะที่ก็ไม่ยอมรับตัวบทจากกลุ่มวัฒนธรรมย่อย เนื่องจากเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของมานิไม่ได้เกิดจากการตกผลึกความคิดจากกลุ่มชาติพันธุ์มานิทั้งหมด แม้ว่ากลุ่มผู้ให้สิทธิจะได้รับการร้องขอความร่วมมือจากนักกิจกรรมเพื่อประสานงานการเคลื่อนไหวด้านสิทธิกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิในพื้นที่ และได้อำนวยความสะดวกเมื่อมีกิจกรรมและการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิ แต่กลุ่มผู้ให้สิทธิเองก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเข้าถึงสิทธิของภาคประชาชน จึงเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ให้สิทธิไม่ได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารและผลิตสร้างวาทกรรมเพื่อต่อรองอำนาจของนักกิจกรรม และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเช่นเดียวกับกลุ่มผู้เสียสิทธิ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านอำนาจหน้าที่ของกลุ่มผู้ให้สิทธิ ที่มีบทบาทเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและปัจจัยด้านความรู้การศึกษา ที่กลุ่มผู้ให้สิทธิมีความรู้และความเข้าใจในตัวบทได้อย่างลึกซึ้งกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งกลุ่มผู้ให้สิทธิยังสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากช่องทางที่หลากหลายกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

อย่างไรก็ตามการถอดรหัสของกลุ่มผู้ให้สิทธิต่อตัวบทของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยในแบบ negotiated reading คือมีจุดยืนที่ต้องต่อรองความหมายเสียใหม่ ที่แตกต่างไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่มิได้คัดค้านโดยตรง ซึ่งแสดงออกมาในการให้ความร่วมมือกับนักกิจกรรม แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม และยังสะท้อนความคิดเห็นในทิศทางที่แตกต่างจากภาคประชาชน ตลอดจนเสนอให้พิจารณาถึงอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และบริบทที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์มานิกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย ดังนั้นผลการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นปรากฏการณ์การถอดรหัสที่แตกต่างกันของผู้รับสาร 2 กลุ่ม คือ ผู้เสียสิทธิ และผู้ให้สิทธิ โดยแม้ว่าการถอดรหัสหรือตีความสารของกลุ่มผู้ให้สิทธินั้นจะไม่ส่งเสริมหรือต่อต้านการต่อรองอำนาจในการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ในทางกลับกันการถอดรหัสของผู้ให้สิทธิจะเป็นเสมือนแรงผลักในการทำหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการด้านสิทธิ ที่เข้าใจถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของผู้รับบริการและสามารถให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

2.4 กลุ่มผู้ให้สิทธิได้ประกอบสร้าง และพยายามช่วงชิงการนิยามความหมายกลุ่มชาติพันธุ์มานิ จากผลการศึกษาการถอดรหัสสารของกลุ่มผู้ให้สิทธิจากตัวบทที่เผยแพร่ในสังคมทั้งจากอุดมการณ์หลักและวัฒนธรรมย่อย ซึ่งปรากฏว่ากลุ่มผู้ให้สิทธิตีความสารในลักษณะของการประกอบสร้างความหมาย และความจริงเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จากประสบการณ์ตรงของตนเอง ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวบทที่เผยแพร่ในสังคมมากนัก อีกทั้งยังมีจุดยืนในแบบของการปฏิเสธและต่อรองกับตัวบทต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มผู้ให้สิทธินับเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจกลุ่มหนึ่งในปริมณฑลของการ

ต่อสู้ต่อรองทางความหมายกลุ่มชาติพันธุ์เช่นเดียวกัน แม้ว่าการแสดงตนในฐานะผู้ช่วงชิงอำนาจการนิยามความหมายของกลุ่มผู้ให้สิทธิในสนามวาทกรรมจะไม่ชัดเจนนัก แต่ผลการศึกษาก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าการคนกลุ่มนี้เป็นทั้งผู้บริโภคและผลิตความหมายในการนิยามกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถึงแม้ว่าความหมายที่กลุ่มผู้ให้สิทธิจะประกอบสร้างขึ้นจะไม่สอดรับกับแนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาชน แต่ความหมายนั้นก็ไม่ได้ขัดขวางการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มานิแต่อย่างใด ขณะเดียวกันความหมายดังกล่าวก็สามารถช่วยผลักดันการบริการด้านสิทธิของเจ้าหน้าที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของรัฐได้มากขึ้นด้วย

จากสรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำเสนอแผนภาพในส่วนของการถอดรหัสของผู้รับสารที่เป็นกลุ่มผู้ให้สิทธิ ดังนี้

ภาพที่ 2 การสื่อสารและการถอดรหัสของผู้รับสารกลุ่มผู้ให้สิทธิ
ที่มา: Rodyoo (2022)

อภิปรายผล

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การบริโภควาทกรรมกลุ่มชาติพันธุ์มานิของผู้รับสารสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของกลุ่มผู้เข้ารหัสและถอดรหัสในกระบวนการสื่อสาร โดยสอดคล้องกับแนวคิดการถอดรหัสสารของสจ๊อต ฮอล์ล ที่ปฏิเสธแบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสาร (transmission model) ในกลุ่มทฤษฎีการสื่อสารของอเมริกา หรือแบบจำลองที่เชื่อในการสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสารผ่านช่องทางหนึ่ง ๆ ไปยังผู้รับสาร ทั้งนี้ฮอล์ล อธิบายว่าแบบจำลองนี้มีจุดยืนเรื่องการครอบงำความคิดที่ผู้ส่งสาร (sender) มีอำนาจและกระทำเหนือผู้รับสาร (receiver) ตรงกันข้าม เขากลับคิดว่า นิยามของการสื่อสารหมายถึง กระบวนการผลิต/แพร่กระจาย/บริโภค/ผลิตซ้ำ วัฒนธรรมและความหมายต่าง ๆ (the production/circulation/ consumption/reproduction of culture and meaning) (Kaewthep, & Hinwiman, 2017) อีกทั้งสำนักวัฒนธรรมศึกษายังเชื่อว่าผู้รับสารจะถอดรหัสหรือตีความสารแตกต่างกันตามบริบททางสังคมและการเมืองด้วย (Steiner, 2016) ซึ่งผลการศึกษาการถอดรหัสหรือบริโภคความหมายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มานิของผู้รับสารสองกลุ่มเป็นไปตามทัศนะของฮอล์ล คือมีจุดยืนทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบเดียวกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส (preferred reading) 2) การถอดรหัสด้วยจุดยืน

ที่ต้องการต่อรองความหมายเสียใหม่ ที่แตกต่างไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่มีได้คัดค้านโดยตรง (negotiated reading) และ 3) การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายที่ผู้ส่งสารใส่รหัสมา (oppositional reading) (Castleberry, 2016) โดยการตีความหรือบริโภควาทกรรมมีปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสารเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการตีความรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ตามทัศนะของแฟร์คลาฟก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาการบริโภควาทกรรมที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้าง และมนุษย์เป็นผู้กำหนดในฐานะผู้กระทำด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารบางคนอาจตีความหมายแตกต่างไปและสร้างความหมายขึ้นมาใหม่อันถือเป็นวาทกรรมต่อต้านวาทกรรมกระแสหลักก็เป็นได้ (Srisan, 2018)

การบริโภคความหมายของผู้รับสารทั้งสองกลุ่มเป็นไปตามทัศนะของแฟร์คลาฟ คือสะท้อนการต่อต้านวาทกรรมจากกลุ่มอุดมการณ์หลัก แต่มีความแตกต่างกันในการถอดรหัสจากกลุ่มผู้ส่งสารที่เป็นนักกิจกรรม กล่าวคือ การอ่านหรือตีความหมายตัวบทต่าง ๆ ของผู้รับสารกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างอิสระ แต่กลับถูกครอบงำทางอุดมการณ์จากนักกิจกรรม ดังที่หลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) นักปรัชญาสังคมชาวฝรั่งเศส กล่าวว่า ไม่ใช่มนุษย์เราที่สามารถผลิตความคิดอย่างอิสระ หากแต่เป็นโครงสร้างอุดมการณ์ชุดต่าง ๆ เหล่านี้ต่างหากที่ทำให้คนมีความคิดยอมรับ/รอมชอม/ต่อต้านกับระบบการผลิตในสังคม ในขณะที่นักกิจกรรมไม่มีอิทธิพลและสามารถครอบงำทางความคิดกลุ่มผู้ให้สิทธิได้ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ทางอำนาจของกลุ่มคนที่มีบทบาทในปริมณฑลของความหมายและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์มานิอีกกลุ่มหนึ่ง นอกเหนือจากกลุ่มอุดมการณ์หลักและวัฒนธรรมย่อย สอดคล้องกับการศึกษาของ Lecompte-Van Poucke (2018) ที่ระบุว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมไม่เคยมีความสมดุล และยังสร้างอาณาเขตแบ่งแยกและกดทับกลุ่มคนด้วยชาติพันธุ์ เพศ เชื้อชาติ หรือแม้แต่ในห้องเรียน ผ่านการสื่อสารวาทกรรม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวทำให้สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารและต่อรองอำนาจประเด็นสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีการเข้ารหัส และถอดรหัสจากผู้สื่อสารหลายกลุ่ม ทำให้การกำหนด สื่อสาร และต่อรองความหมายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นผลผลิตทางวาทกรรมถูกผลิตและผลิตซ้ำตลอดเวลา ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าในปริมณฑลของการสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจการเข้าถึงสิทธินี้ มีกลุ่มผู้เข้ารหัส (encoder) ที่ประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มอุดมการณ์หลัก กลุ่มวัฒนธรรมย่อย และกลุ่มผู้ให้สิทธิ ซึ่งความหมายเหล่านี้เกิดจากการประกอบสร้างความรู้ ความจริง และอุดมการณ์ของผู้เข้ารหัสแต่ละกลุ่มที่มีภูมิหลัง บริบททางสังคมวัฒนธรรม และเป้าหมายที่ต่างกัน ขณะเดียวกันก็มีการต่อสู้ต่อรองกันเพื่อช่วงชิงอำนาจนำในการกำหนดความหมายในสนามวาทกรรมภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มและสถาบันตลอดเวลา

ทั้งนี้การผลักดันการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งเรื่องการรับรองสถานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงตกค้างอยู่ การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการพื้นฐาน สิทธิในการมีที่ดินทำกินและอยู่อาศัย หรือสิทธิในการดำรงชีวิตตามวิถีและวัฒนธรรมดั้งเดิม ตลอดจนมีความสามารถในการรักษาและดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ ยังคงเป็นประเด็นที่ขับเคลื่อนต่อไป แต่ต้องอาศัยเวลาและความต่อเนื่องจากการผลักดันและความช่วยเหลือของทุกภาคส่วน ดังเห็นได้จากการขับเคลื่อนของกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือที่มีพัฒนาการมาตลอดตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 จนขบวนการประสบความสำเร็จและสามารถผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงสิทธิพลเมืองได้ทุกมิติ อีกทั้งมีจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มชาติพันธุ์มานิให้มีศักยภาพในการสื่อสารความต้องการของตนเองให้มากขึ้น ตลอดจนการสร้างความเป็นเอกภาพของข้อเรียกร้องด้านสิทธิให้มีความชัดเจนขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) กลุ่มผู้รับสารในกลุ่มผู้เสียสิทธิหรือกลุ่มชาติพันธุ์มานิอาจจะไม่เหมาะสมและทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากพอ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ตัวอย่างมีลักษณะเป็นผู้รับสารเชิงรับ (passive minority) ประกอบกับลักษณะนิสัยขี้อาย ไม่ชอบเข้าสังคม ทำให้การตอบคำถามในประเด็นปัญหา

การวิจัยไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร ผู้วิจัยต้องใช้การกระตุ้นกลุ่มตัวอย่างอย่างมาก นอกจากนี้การแสดงความคิดเห็นในวงสนทนาก็ไม่ได้มีมุมมองที่หลากหลาย เพราะกลุ่มตัวอย่างจะไม่แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนในกลุ่ม การเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การแก้ปัญหาด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มานิควรดำเนินการอย่างเป็นเอกภาพ จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยการให้นโยบายสำหรับภาคปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ ในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากในการศึกษาพบว่าปัญหาการเข้าถึงสิทธิที่เกิดขึ้นอย่างหนึ่งในปัจจุบัน คือการทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำของนักกิจกรรม หรือเจ้าหน้าที่รัฐในแต่ละพื้นที่ ทำให้การเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะที่หลากหลาย ยากต่อการแก้ปัญหา

2. นักกิจกรรมและกลุ่มผู้ให้สิทธิควรมีการพูดคุย ปรึกษา และทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยเหลือและทำให้เกิดประโยชน์กับชาวมากขึ้น ตลอดจนลดการแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มชาติพันธุ์ของคนบางกลุ่มด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาพบว่ายังมีผู้รับสารอีกกลุ่มหนึ่ง ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ คือคนในชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกลุ่มคนที่มานิให้ความไว้วางใจ ซึ่งคนกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นทั้งนักกิจกรรม รวมถึงผู้มีอำนาจหน้าที่ในการให้สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์ด้วย แต่กลับพบว่าคนกลุ่มนี้กลับมีบทบาทในการแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการถอดรหัสและอ่านความหมายจากคนกลุ่มนี้ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การสื่อสารและต่อรองอำนาจในประเด็นสิทธิพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์มานิในประเทศไทย ของนางสาวชนิดา รอดหยู่ นักศึกษาปริญญาเอก คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมี รศ. ดร. อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม จากสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (ทุนพัฒนาบัณฑิตศึกษา ประจำปีพ.ศ. 2565)

References

Burarak, P. & Bernel, S. (2017). Communication for Empowerment Stateless People to Access Legal Rights. in *Utilizing Research with Communication Tools: Developing People*. Bangkok: Thailand Research Fund (TRF). (In Thai)

Castleberry, G. (2016). *Communication theory and millennial popular culture: Essays and applications*. New York: Peter Lang.

Kaewthep, K & Hinwiman, S. (2017). *Political Economic Theories with Communication Studies* (3nd ed.). Bangkok: Phappim Publishing. (In Thai)

Khunweechuay, N., Roongtawanreongsri, S., & Hatta, K. (2022). Cultural Forest Ecosystem Services of the Maniq Indigenous People in Southern Thailand. *Human Ecology*, 1-18.

Lecompte-Van Poucke, M. (2018). The Conjunction of a French Rhetoric of Unity with a Competing Nationalism in New Caledonia: A Critical Discourse Analysis. *Argumentation*. 32(3), 351–395. https://doi.org/10.1007/s10503-017-9444-8.

Premsrirat, S., & Pothisarn, C. (2015). Maniq (Sakai) The Indigenous People of Southern Thailand Emeritus. *Damrong Journal*, 1(1), 33-56. (In Thai)

Somboonboorana, S. (2017). *The Cultural Management for Indigenous People (Mani) in Malaysia and Thailand* (research). Department of Cultural Promotion.

Srisan, S. (2018). *On Critical Discourse Analysis*. Bangkok: Sommut. (In Thai)

Steiner, L. (2016). "Wrestling with the Angels": Stuart Hall's Theory and Method. Howard *Journal of Communications*, 27(2), 102-111.

Taychasay, T. (2020). Maniq Ethnic Music Instrument: Interaction and Change. *Journal of Humanities and Social Sciences, SRU*, 12(2), 219–233. Retrieved from https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/1122 (In Thai)

Winichakul, T. (2017). *Thai people/others: Otherness in Thai society*. Nonthaburi: Same Sky Publishing.

ผู้เขียน

นางสาวชนิดา รอดหยู่

นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
อาคารมาลัย หุวะนันทน์ ชั้น 8 เลขที่ 148 หมู่ 3 ถนนเสรีไทย
แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
E-mail: chanida.rod@stu.nida.ac.th

รองศาสตราจารย์ ดร. อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว

อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต
สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
อาคารมาลัย หุวะนันทน์ ชั้น 8 เลขที่ 148 หมู่ 3 ถนนเสรีไทย
แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
E-mail: asawinn@yahoo.com